

Ο ΠΛΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

ΥΠΟ

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΒΟΡΕΑ

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία ἐορτάζει τὰ γενέθλια καὶ γεραίρει τὴν μνήμην τοῦ Πλάτωνος, τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἥρωος, τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς παλαιᾶς Ἀκαδημίας¹, ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ μετ' εὐλαβείας ἀνατρέχει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐποπτεύει τὸ ἔργον τοῦ ἐπιφανεστάτου τούτου τῆς φιλοσοφίας μυσταγωγοῦ καὶ τὴν αἴγλην, δι' ἧς κατηύγασε καὶ θὰ καταυγάσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας.

Εἰς τὸν Κολωνὸν τὸν Ἴππιον καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀκαδήμου στρέφει τὸ ὄμμα αὐτῆς, ὅπου ὁ Ζεὺς ἄλλοτε ἐλατρεύθη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Τιτᾶν Προμηθεὺς καὶ ὁ Πλάτων πρὸ εἴκοσι καὶ τριῶν ὅλων αἰῶνων, τῷ 387 π. Χ., τὴν πρώτην ἴδρυσεν τῆς Ἐπιστήμης ὑπερτάτην ἐστίαν, ἣτις ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπώνυμου ἐκείνου ἥρωος ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς Ἀκαδημίας.

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀκμάζοντος ἔαρος τὰς ἀύπνους βλέπει κρήνας τοῦ Κηφισοῦ καὶ τὰς θαλλούσας ἐλαίας καὶ τῶν ἀνθέων τὰ κάλλη, ἅτινα τοῦ Σοφοκλέους ἔψαλεν ἡ μελιστάλακτος γλῶσσα, καὶ τῶν Μουσῶν τὸ ἱερὸν καὶ τῶν Χαρίτων τὰ ἀγάλματα καὶ τὴν Ἐξέδραν, ἐν ἧ ἠκούσθησαν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ διδάγματα, καὶ τὸν ἀνδριάντα τὸν ἀφιερωθέντα εἰς αὐτόν, ἀφ' οὗ συνετέλεσε τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον του καὶ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ Ἀθανασία.

Καὶ παρακολουθεῖ τὸν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἀκαδημίᾳ Πλατωνικὸν θίασον, ὅστις καὶ τὴν λατρείαν τοῦ φιλοσόφου ἀφιέρωσεν ἔπειτα καὶ τὴν ἐορτὴν τῶν γενεθλίων αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ Σπευσίππου καὶ τοῦ Ξενοκράτους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ἐτέρου τῶν Τιτάνων τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἑλληνικῆς, οἵτινες ἐν τῇ πρώτῃ ἐδίδαξαν Ἀκαδημίᾳ, μέχρι τοῦ Ἀρκεσιλάου καὶ τοῦ Καρνεάδου καὶ τοῦ Φίλωνος τοῦ Λαρισαίου καὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκαλωνίτου, ἔτι δὲ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ τοῦ Ἀμμωνίου τοῦ Σακκά καὶ τοῦ Πλωτίνου, τοῦ ἄκρου ἀντιπροσώπου αὐτῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ τῆς περιωνύμου Ὑπατίας καὶ

¹ Περὶ βλ. *Θεοφίλου Βορέα*, «Αἱ Ἀκαδημαῖαι καὶ ἡ Ἑλλάς», λόγον ἐπὶ τῆς προεδρίας μου, τῇ 25ῃ Μαρτίου 1936, λεχθέντα, ἐν ᾧ ἐπὶ τῇ δεκάτῃ ἡμετέρᾳ ἀπὸ τῆς ἀνασυστάσεως τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας ἐπανηγυρίσθη ἡ πρώτη ἴδρυσις καὶ τὸ ἔργον τῶν Ἀκαδημιῶν (*Πρακτικά*, 11, 1936, σελ. 14 κ. ἐξ. - *Θεοφίλου Βορέα*, Ἀνάλεκτα, 2, 1939, σελ. 5 κ. ἐξ.).

τοῦ Πρόκλου τοῦ Λυκίου καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐδίδαξαν ἐν τῇ Νέᾳ πλατωνικῇ σχολῇ τῶν Ἀθηναίων, μέχρις οὗ τῷ 529 διάταγμα τοῦ Αυτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἔκλεισε τὴν Σχολὴν καὶ ἐσίγησε τοῦ Πλάτωνος τὸ βῆμα.

Μετὰ θαυμασμοῦ δὲ ἴσταται ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων ἀνωτάτων τῆς Ἐπιστήμης ἐστιῶν, ὅσαι ἐν Ἑλλάδι ὕστερον ἰδρύθησαν καὶ ἐρρυθμίσθησαν κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας. Λέγω τὸ Λύκειον, ὅπερ μετὰ τοῦ μεγάλου Σταγίριτου καὶ ὁ Θεόφραστος ἐκλείσεν ὁ Λέσβιος καὶ ὁ Εὐδήμος ὁ Ρόδιος καὶ ὁ Ἀριστόξενος ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ Στράτων ὁ Λαμψακηνός, ἔτι δὲ τοῦ Ἐπικούρου τὸν κῆπον καὶ τὸν σύλλογον καὶ τὴν Στοὰν καὶ τὸν Ζήωνα, τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς, καὶ τὸν Χρύσιππον καὶ τὸν Παναίτιον τὸν Ρόδιον καὶ τὸν σοφὸν Ποσειδώνιον τὸν ἐκ τῆς Ἀπαμείας· πρὸς δὲ τούτοις τὸ Μουσεῖον, τὴν περίπυστον Ἀκαδημίαν τῆς Ἀλεξανδρείας, ἣτις ἰδρύθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος καὶ προσφυῶς ἐκλήθη κλάδος ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰππίου Κολωνοῦ, περιέλαβε δὲ τοὺς διαπρεπεστάτους τῶν σοφῶν τῶν ἀκμασάντων κατὰ τὴν περίλαμπρον ἐκείνην περίοδον τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ἐν οἷς καὶ ὁ πολὺς Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Περγαῖος καὶ ὁ Ἰππαρχος ὁ ἐκ Νικαίας καὶ ὁ Ἐρατοσθένης ὁ Κυρηναῖος καὶ ὁ Εὐκλείδης, τῆς γεωμετρίας ὁ ἰδρυτής, καὶ ὁ Ἀρχιμήδης καὶ ὁ Ἡρων ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι.

Καὶ τὰς Ἀκαδημίας τὰς ἐν τῷ Βυζαντίῳ μεθ' ὑπερηφανίας ἀναπολεῖ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ, ὡσαύτως δὲ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τῆς Ἐδέσσης τῆς ἐν Συρίᾳ καὶ τῆς Νισίβεως τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ τῆς Γανδισαπώρας τῆς ἐν Περσίᾳ καὶ τὰς ἄλλας, ὧν οἱ πυρσοὶ ἀνήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱεροφαντῶν, οἵτινες τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς ἑλληνικῆς σοφίας μετελαμπάδευσαν εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας, ἔτι δὲ τὰς Ἀκαδημίας τῆς Δύσεως, ἀπὸ τῆς Πλατωνικῆς τοῦ Πλήθωνος ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ τῆς τοῦ Βησσαρίωνος ἐν Ρώμῃ μέχρι τῶν νεωτάτων ἐστιῶν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης, ὅσας καὶ νῦν κοσμοῦσιν οἱ μέγιστοι καὶ ἐπιφανέστατοι τῶν σοφῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Καὶ τῆς παγκοσμίου δ' Ἐπιστήμης θεωροὺς μετ' ἀγαλλιάσεως βλέπει ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ συμπαραισταμένους ἐνταῦθα σήμερον καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σεμνῆς ταύτης ὀμηγύρεως τὸν ἐσραζόμενον θειότατον μυσταγωγὸν καὶ τὴν μητέρα Ἑλλάδα, τῶν ὑπερτάτων ἰδεωδῶν τὴν αἰωνίαν ἰερίαν, διὰ στεφάνων χρυσῶν περιβάλλουσαν τὴν σεπτὴν αὐτοῦ κορυφὴν.

Καὶ εἶναι ἡ τιμὴ αὕτη ἀντάξιον στεφάνωμα τοῦ ἀνδρός, ὅστις εἰς τὰς ὑψηλὰς τῆς νοήσεως σφαίρας ἀναχθεὶς ἐγένετο τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῆς

λέξεως ἐννοία δημιουργὸς καὶ ἀληθῆς προφήτης τοῦ μέλλοντος, οὕτινος ὁ λόγος δίδει τὴν κατεύθυνσιν εἰς τὰ ἄτομα καὶ τὰ Ἔθνη.

Οὐδὲν ὑπάρχει τῷ ὄντι θεμελιῶδες τῆς ἐπιστήμης πρόβλημα, ὅπερ δὲν κατέστησεν ὁ Πλάτων ὑπόθεσιν τῶν ζητήσεων αὐτοῦ.

Ἐκεῖνος κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς Λογικῆς, τῆς ἐπιστήμης, ἣν ἡ μεγαλοφυΐα μάλιστα τοῦ Ἀριστοτέλους ἔπειτα συστηματικώτερον ἀνέπτυξε καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἐκεῖνος καὶ τῶν θεωρημάτων τῆς γνώσεως τὰ κυριώτατα ὑπετύπωσε καὶ τὸν κόσμον ἴδρυσεν τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας μετὰ ποιητικῆς ἐξάρσεως παρέστησεν ὡς τὰ ὄντως ὄντα, τὰ ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ ταῦτὰ ἔχοντα, ὡς οὐσίας δῆλον ὅτι ἀγενήτους καὶ ἀνωλέθρους, αἵτινες διὰ μόνου τοῦ λόγου νοοῦνται, καὶ δὴ ὡς παραδείγματα, καθ' ἃ γίνονται τὰ αἰσθητά, καὶ ὡς ἀρχαὶ ἡθικαὶ καὶ ἀξίαι, πρὸς ἃς οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσι νὰ ρυθμίζωσι τὸν βίον¹.

Ἐκεῖνος καὶ τῶν ἀριθμῶν τὴν ἐπιστήμην ἐθεράπευσε καὶ τὰ κατὰ τὴν σύστασιν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ κόσμου ἐξήτασεν, ἔτι δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν συναφείᾳ μάλιστα πρὸς τὸν Δημόκριτον καὶ τοὺς Πυθαγορείους καὶ τοὺς ἄλλους παλαιότερους φιλοσόφους.

Καὶ τῆς Ψυχολογίας ὄχι μόνον τὰ σπουδαιότατα τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων διεσάφησεν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἀθανασίαν πρῶτος διὰ λόγων πολλῶν νὰ κατοχυρώσῃ ἐπεχείρησε καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας.

Μετὰ τῆς Ψυχολογίας δὲ καὶ τῆς Ἠθικῆς καὶ τὰ κυριώτατα τῆς Παιδευτικῆς ζητήματα ἠκρίβωσε καὶ πολλὰ τῶν νεωτέρων ἐπιτεύγματα προσέλαβεν, ἐν οἷς καὶ τὰ τῶν ψυχολογικῶν κριτηρίων καὶ τῆς ἐπιλογῆς καὶ τῶν νηπιαγωγείων καὶ ἄλλα, δι' ὃ καὶ ὁμολογεῖται ὅτι ἐκεῖνος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν Ἑλλήνων, δύναται νὰ εἶναι εἰς τοὺς νεωτέρους τῆς ἐπιστήμης ταύτης ὑπόδειγμα ἔν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει.

Πλείστου δὲ λόγου ἀξίας καὶ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν τῆς κοινωνίας ὁ Πλάτων καὶ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δικαίου παρέσχε συμβολάς. Ἡ θεωρία, καθ' ἣν ἡ σύστασις τῆς κοινωνίας εἶναι προῖόν ὁρμῆς ἐγκειμένης ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὡσαύτως δὲ ἡ περὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου θεωρία ἐκείνου πρῶτου ἐγένετο δίδαγμα, ὅπερ ἀκριβέστερον διετύπωσεν ὕστερον ὁ Ἀριστοτέλης.

Καὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς ἱστορίας ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως ὁ δημιουργός. Γνωριμώτατα εἶναι ὅσα καὶ ἐν τοῖς Νόμοις καὶ ἀλλαχοῦ λέγει περὶ τοῦ ἱστο-

¹ Πρβλ. *Theophil Boreas*, Das weltbildende Prinzip in der Platonischen Philosophie, Leipzig, 1899. - *Θεοφίλου Βορέα*, Ὁ δημιουργὸς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Πλάτωνος, *Ἀνάλεκτα*, 3, 1940, σελ. 63 κ. ἔξ.

ρικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐν σχέσει καὶ ἀλληλουχίᾳ πρὸς τὰ περὶ γενέσεως καὶ ἀνελιξέως τοῦ κόσμου, καὶ δὴ τὰ περὶ περιόδων τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῆς διαδοχικῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ προόδου καὶ ἄλλων συναφῶν ζητημάτων.

Καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἥτις ἐρευνᾷ τὰ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν καλαισθητικὴν συγκίνησιν καὶ κρίσιν, ἔτι δὲ τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν καὶ τὴν τέχνην, πολλαχῶς ἐγένετο ὑπόθεσις ἐρεῦνης τοῦ Ἑλληνος σοφοῦ, οὔτινος καὶ τὴν ἄκραν περὶ τὸ καλὸν εὐαισθησίαν καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφαίνει, ἥτις εἶναι ὁμολογούμενως ἡ τελειοτάτη μορφή τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν ἣ, ὅπως εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ὅπως εἰς τοῦ Ἰκτινοῦ καὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους τὰ καλλιστεύματα, ὁ ρυθμὸς διαπρέπει καὶ ἡ ἀρμονία καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ χάρις, τὰ παντοῖα τοῦ λόγου κοσμήματα καὶ ἀγλαΐσματα, ὧν ἕνεκα ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὠνομάσθη γλῶσσα θεῶν, ἐγένετο δὲ τὸ πρότυπον πάντων τῶν ἔπειτα, ὅσοι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καθόλου καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔσχον ἀφετηρίαν ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἰδίου πολιτισμοῦ καὶ ἰδίας γλώσσης καὶ λογοτεχνίας.

Ἄλλ' εἰς τὸ Πάνθεον τῆς παγκοσμίου ἐπιστήμης οὔτε τὰ γνωσιολογικὰ θεωρήματα εἰσήγαγον τὸν Ἑλληνα φιλόσοφον οὔτε ἡ περὶ τὰς ἄλλας ἐπὶ μέρους ἐπιστήμας διατριβὴ τόσον, ὅσον ἡ ὑπέροχος περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου θεωρία αὐτοῦ καὶ ἡ εὐγενεστάτη ὄρμη καὶ ὁ διακαὴς πόθος πρὸς ἀνύψωσιν καὶ τελείωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Ἐν τῇ περὶ τοῦ κόσμου θεωρίᾳ ἀποκρούων τὰ ὑλίζοντα διδάγματα κηρύσσει ὁ Πλάτων μετὰ τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ τοῦ Σωκράτους, τοῦ μεγάλου διδασκάλου του, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ νοῦς δημιουργός. Ταυτίζει δὲ τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νοεῖ αὐτὸν ὡς τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν, ἥτις τὰ πάντα σκοπίμως δημιουργεῖ καὶ διατάσσει κατὰ τελικὰς αἰτίας· «Πάντες», λέγει, «συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς»¹ «τὸ δὲ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι καὶ τῆς ὄψεως τοῦ κόσμου καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον»².

Καὶ ἀποδείξεις δ' ἐπάγεται περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, τὴν κοσμολογικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν τελολογικὴν, πρῶτος δὲ αὐτὸς εἰσάγων τὸ λεγόμενον τρίλημμα τοῦ Λειβνίτιου, διδάσκει ὅτι ὁ κόσμος εἶναι «μέγιστος καὶ ἄριστος κάλλιστός τε καὶ τελειώτατος», διότι, ἐὰν μὴ ἦτο ἄριστος, ὁ Θεὸς ἢ δὲν θὰ ἐγί-

¹ Φίληβ. 28 C.

² Ἀπόθι, 28 C κ. ἐξ.

νωσκειν ἢ δὲν θὰ ἤθελεν ἢ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸν τοιοῦτον¹.

Καὶ τὴν Θεοδικίαν, ἣτοι τὴν διδασκαλίαν τὴν περὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κακά, πρῶτος ὁ Πλάτων εἰσήγαγεν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἰς αὐτὸν δὲ ἠκολούθησαν οἱ ἔπειτα².

Θεὸν ἄλλον πλὴν τοῦ ὑπερτάτου δὲν ἀποδέχεται. Καὶ ὁμιλεῖ μὲν ἐν τῷ Τιμαίῳ περὶ τῶν ἀστέρων ὡς περὶ θεῶν ὄρατῶν, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀπλῆ ποιητικὴ διατύπωσις τοῦ φιλοσόφου³, ὅστις ταῦτα λέγων οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι οἱ ἀστέρες μετέχουσιν ἐμμέσως εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν ὄντων δυνάμει τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου, τὴν ὁποίαν ὁ θεὸς ἐνέβαλεν εἰς αὐτόν, εἰσάγει δὲ οὕτω προδηλῶς αὐτὸς πρῶτος τὴν περὶ ζωτικῆς ἀρχῆς καὶ ἐντελεχείας καὶ προδιατεταγμένης ἁρμονίας θεωρίαν, ἣν ὁ Ἀριστοτέλης μᾶλλον ἀνέπτυξε καὶ οἱ Στωικοί, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Λειβνίτιος καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων.

Οὐδὲ εἰς τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας πιστεύει, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν εἰς αὐτοὺς πίστιν χάριν τοῦ λαοῦ, ὑποδεικνύει δὲ τὴν μεταρρύθμισιν αὐτῆς.

Μεγαλειώδης εἶναι καὶ ἡ περὶ τοῦ βίου θεωρία, ἣν ὁ Πλάτων ἀναπτύσσει ἐν τῇ Ἠθικῇ, τῇ ἐπιστήμῃ, ἣτις σκοπὸν προτίθεται νὰ ὑποτυπώσῃ ἀρχὰς καὶ κανόνας, πρὸς οὓς ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ρυθμίξῃ τὸν βίον.

Συμπληρῶν ἐνταῦθα καὶ θεωρητικώτερον ἀναπτύσσων τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Σωκράτους ὄχι μόνον τὰ κατὰ τὴν ἠθικὴν συνείδησιν ψυχολογικώτερον ἀνίχνυσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὰ ἠθικὰ ἰδεώδη μᾶλλον ἀνέπτυξε καὶ τὰς κυρίας ἀρετὰς τελειότερον διετύπωσε καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς ἔπειτα, οἵτινες καὶ νῦν ἔτι πολλὰ ἄλλοι ἀκολουθοῦσιν εἰς τὰ μεγαλόπνοα διδάγματα τοῦ Ἑλληνικοῦ φιλοσόφου.

Εἰς τὴν ἀποτέλεσιν τῆς ἠθικότητος, λέγει ὀρθῶς ὁ Πλάτων, πρῶτον ἀρχέγονοι, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχοντες, ἔπειτα καὶ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας προερχόμενοι παράγοντες συντελοῦσιν, ἡ φύσις καὶ τὸ περιβάλλον, μάλιστα ἡ ἀγωγή. Θαυμάσιως ἔχει τὸ ἐν τοῖς Νόμοις: «*ἄνθρωπος-παιδείας μὲν ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχῶς θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῶον γίνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἰκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν ἀγριώτατον ὅποσα φύει γῆ*»⁴.

Διὰ τῶν διπτῶν τούτων παραγόντων καὶ αἱ ἠθικὰ ἰδέαι κατὰ μικρὸν ἀναπτύσσονται καὶ τὸ συναίσθημα μορφοῦται καὶ ἡ βούλησις ρυθμίζεται καὶ διαπλάσσεται καὶ συντελεῖται ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ. Τὸ φιλόπλοον, τὸ φιλόπολι καὶ τὸ

¹ Νόμ. 902 E.

² Πολ. 379 C, Θεαίτ. 176 C, Νόμ. 902 E, Τιμ. 68 D κ. ἐξ.

³ Τιμ. 40 C κ. ἐξ.

⁴ 766 A. Περβλ. καὶ Πολ. 401 E κ. ἐξ. καὶ Πρωταγ. 325 C κ. ἐξ.

μεγαλόφρον, τὸ μεγαλεπήβολον καὶ μεγαλόπραγμον καὶ μεγαλουργόν, τὸ θαρραλέον καὶ τὸ μετριόφρον καὶ τὸ πρᾶον, τὸ σύγγνωμον καὶ τὸ ἐλεητικόν, πᾶσαι συλλήβδην αἱ ἀρεταί, ὅσαι τῶν ἀνθρώπων ἀγλαΐζουσι τὸν βίον, δὲν ὑπάρχουσιν ἀρχῆθεν ἀποτετελεσμένοι ἐν τῇ συνειδήσει, ἀλλὰ καὶ ἐκ διδασκαλίας καὶ διὰ παραδειγμάτων ὁ ἔμφυτος πυρὴν τῶν ἀρετῶν ἀυξάνεται, ὅπως καὶ ἡ κακία ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἀναπτύσσεται, τρέφει τὴν ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσαν μοχθηρὰν ὀρμὴν. Καὶ κορυφοῦται τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἡ ἀνάπτυξις, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προαχθῆ εἰς τὴν ἠθικὴν τελείωσιν, ὅτε πλέον οἰοεὶ ἀκούων τὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ ἀφρημένην τινὰ ὑποχρέωσιν εἰς τὸ πράττειν κατὰ τοὺς κανόνας, οὓς ἔχει ἐν τῇ συνειδήσει, ὅπως τῶν νόμων τὴν φωνὴν ἀκούει ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὁ Σωκράτης¹.

Κάλλιστα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸ ὑψιστον ἠθικὸν ἰδεῶδες καθώρισεν ὁ Πλάτων, τὸν ἀνώτατον σκοπὸν τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας.

Τῆς ἡδονικῆς καὶ τῆς χρησιμοθηρικῆς σχολῆς ἀνασκευάζων τὰ διδάγματα, καθ' ἃ σκοπὸς τοῦ βίου ἀνώτατος καὶ τῆς εὐδαιμονίας κρηπὶς εἶναι ἡ ἡδονή, ἡ δὲ βία μέσον πρὸς ἔφιξιν αὐτῆς, καὶ ὁ νόμος γίνεται τῶν ἀσθενῶν ἔργον καὶ δίκαιον εἶναι τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροτέρου, ἐδίδαξεν ὅτι σκοπὸς ὑπέρτατος τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ ἄκρον ἀγαθόν, πρὸς τὸ ὁποῖον ὀφείλει ἕκαστος νὰ ρυθμίσῃ τὸν βίον, εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἡ τελείωσις, εἰς τὴν τελείωσιν δὲ ταύτην ἐπακολουθεῖ ἡ εὐδαιμονία.

Καὶ λέγει τελείωσιν ὁ φιλόσοφος τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν τε σωματικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν. Καὶ ὅχι μόνον τοῦ ἀτόμου τὴν τελείωσιν θεωρεῖ ἀγαθὸν μέγιστον ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας καθόλου, ὅπως καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ ἰδεώδους τούτου, ὅπερ καὶ ἠθικὸν ἰδεῶδες ὀνομάζεται τοῦ κατὰ λόγον καὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν, ἐπειδὴ εἰς τὴν τελείωσιν ἄγουσι τὸν ἄνθρωπον αἱ ὑπαγορεύσεις τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ φύσεως, τοῦ λόγου, ὅστις ἐν αὐτῷ ὑπάρχει καὶ προτιρέπει εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀποβαίνει δὲ τέλειος κατὰ Πλάτωνα μόνος ὁ σοφός, ἐκεῖνος δὲ εἶναι καὶ πράγματι εὐδαίμων, διότι μόνος αὐτὸς ἀπαλασσόμενος τῶν κατωτέρων ὀρμῶν, αἵτινες ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν παχυλὴν καὶ χαμαίζηλον κατ' αἴσθησιν ἡδονήν, ἀποβλέπει πρὸς τὸν τέλειον κόσμον τῶν ἰδεῶν, ὧν ἀνωτάτη εἶναι ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα, γινώσκει δὲ αὐτὰς καὶ πληροῦται ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἔρωτος καὶ πράττει κατὰ τὰ κελεύσματα αὐτῶν².

¹ Κρίτ. 54 Β.

² Φαίδρ. 247 D κ. ἐξ., Συμπ. 211 Β κ. ἐξ.

Καὶ ὀνομάζει ὁ Πλάτων ταύτην τὴν τελείωσιν, ἧς κορυφωμα εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εὐσέβεια, ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Θεόν¹.

Συμφώνησε δ' ἐν τῷ καθορισμῷ τούτου τοῦ ἰδεώδους τῆς τελειώσεως καὶ πρὸς τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Δημόκριτον καὶ τὸν Σωκράτην, οἵτινες ὁμοίως τὴν κατὰ λόγον ἐνέργειαν ἐπαινοῦσι καὶ τὴν φρόνησιν ἐξαίρουσιν ὡς ἄγουσαν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἡ φρόνησις κατὰ τὸν Ἡράκλειτον εἶναι ἡ μεγίστη ἀρετὴ² καὶ οἱ ἄριστοι ἐν μόνον θηρεύουσι, δόξαν ἀθάνατον, οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ζῶσι βίον βοσκημάτων³. Καὶ ὁ Δημόκριτος ἐκήρυξεν ὅτι ἡ τελειότης τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ ἀνώτατος σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας⁴. Καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Ἀριστιππον τὸν Κυρηναῖον, τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἡδονικῆς σχολῆς, διαλεγόμενος «τῶν ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν», ἔλεγεν, «οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδῶσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναί σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελήτέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιόεις ἐπ' ἀρετῇ θαναμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν»⁵.

Καὶ τὰ κατὰ τὰ ἠθικὰ ἐλατήρια καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ τὰ εἶδη τῶν καθηκόντων καὶ τὰς ἀρετὰς ἀριστοτεχνικῶς διετύπωσεν ὁ Πλάτων, ὅστις καὶ ἐνταῦθα ἐγένετο ὑπόδειγμα τῶν ἔπειτα περὶ τῶν ζητημάτων τούτων φιλοσοφησάντων. Ὅπως δὲ ὁ Σωκράτης, πέντε καὶ ὁ Πλάτων διέκρινε θεμελιώδεις ἀρετὰς, τὴν σοφίαν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὐσέβειαν. Καὶ σοφίαν μὲν καὶ φρόνησιν λέγει τὴν ἀρετὴν, δι' ἧς διαγιγνώσκωμεν ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἡμετέραν τελείωσιν, θεωρεῖ δὲ ταύτην ὡς τὸ κορυφωμα πασῶν τῶν ἀρετῶν. Ἀνδρείαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρετὴν, ἣτις κατὰ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις τοῦ βίου παρέχει θάρρος καὶ ἰσχὺν καὶ ἐπιμογὴν καὶ καρτερίαν. Σωφροσύνην δὲ καὶ ἐγκράτειαν καλεῖ τὴν ἀρετὴν, δι' ἧς τὰς κατωτέρας ὁρμὰς ὑποτάσσομεν καὶ κρατοῦμεν τῶν παθῶν. Δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρετὴν, ἣν ὁ ἔχων ἐκτελεῖ ἑμμελῶς τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους καθηκοντα. Εὐσέβειαν δὲ καὶ ὀσιότητα τὴν ἀρετὴν λέγει, ἣτις ἄγει τὸν ἀνθρώπον εἰς ἐπιτέλειαν τῶν καθηκόντων, ὅσα ἀναφέρονται πρὸς τὸν Θεόν. Μόνοι, κηρύσσει, οἱ τὰς ἀρετὰς ταύτας πάσας ἔχοντες ἀποβαίνουσιν ἀληθῶς καλοὶ κάγαθοί, ἦθος δὲ ἀδαμάντινον ἔχοντες ἐν τῇ ὁδῷ πορεύονται τοῦ καθηκοντος, ἄκαμπτοι δὲ κατὰ τὰς παντοίας παλιρροίας τοῦ

¹ Θεαίτ. 176 B.

² Ἀπ. 112, Diels.

³ Ἀπ. 29, Diels.

⁴ Ἀπ. 187, Diels.

⁵ Ἐνοφ. Ἀπομν., Β, 1, 28.

βίου μετ' εὐλαβείας ἀείποτε πράττουσι κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, σπουδάζουσι δὲ καὶ τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινωνίας καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην νὰ ἀγώσιν εἰς τὴν ὑπερτάτην τελείωσιν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Καὶ εἶναι προφανῶς οὗτοι οἱ τελείως ἀγαθοί, ὅπως εἶπεν ὁ φιλόσοφος, ἐκεῖνοι, περὶ ὧν ὁ Πρόδικος εἰσήγαγε λέγουσαν τὴν Ἀρετὴν ὅτι, ἐν ὅσῳ μὲν εἶναι νέοι χαίρουσιν, ὅταν ἀκούωσι τοὺς ἐπαίνους τῶν πρεσβυτέρων, ὕστερον δὲ ἀγάλλονται διὰ τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας οἱ νέοι ἐπιδαφιλεύουσιν εἰς αὐτούς, καὶ εὐχαρίστως μὲν τὰς παλαιὰς αὐτῶν πράξεις ἀναπολοῦσι καὶ τὰς παρούσας πράττουσιν, εἶναι δὲ ἀγαπητοὶ καὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς φίλους καὶ τιμῶνται ὑπὸ τῆς πατρίδος, ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος δὲν παραδίδονται εἰς τὴν λήθην, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ἕμνων ἀξιοῦνται καὶ ἐγκωμίων.¹

Κορωνὶς κατ' ἰσχυρὰ τῶν ἠθικῶν διδαγμάτων εἶναι ὅσα ὁ Πλάτων διεξέρχεται περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ πραγματώσεως τοῦ ἀγαθοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ σχέσει τῶν πολιτειῶν πρὸς ἀλλήλας.

Ὅπως τοῦ ἀτόμου, οὕτω καὶ τῆς πολιτείας ἀνώτατος σκοπὸς ὀφείλει κατὰ τὸν φιλόσοφον νὰ εἶναι ἡ τελείωσις καὶ ἡ εὐδαιμονία αὐτῆς. Ἐπιτυγχάνεται δὲ ὁ σκοπὸς οὗτος, ἐὰν οἱ πολῖται εἶναι ἄρτιοι κατὰ πάντα καὶ παιδεύωνται προσηκόντως, ἐὰν οἱ ἄρχοντες εἶναι τέλειοι, ἐὰν αἱ γυναῖκες ἴσα πρὸς τοὺς ἄνδρας δικαιώματα ἔχουσι μετέχουσι πάντων τῶν ἔργων τῆς πολιτείας, ἐὰν ρυθμισθῶσι καλῶς τὰ τῆς κτήσεως καὶ τῆς διατροφῆς τῶν πολιτῶν, ἔτι δὲ τὰ τῶν γάμων, ἐὰν ἡ ἐνότης συνδέῃ τοὺς πολίτας καὶ ἡ ὅλη σύνταξις τῆς πολιτείας εἶναι τελεία Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ ἡ μεγίστη ἀρετή.

Τρεῖς δὲ εἶναι αἱ τάξεις τῶν πολιτῶν, ἡ τῶν ἀρχόντων, ἡ τῶν φυλάκων, δῆλα δὲ τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ἡ τῶν δημιουργῶν, ἥτοι τῶν γεωργῶν, τῶν βιομηχάνων καὶ τῶν ἐμπόρων.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη τάξις ἐπιμελεῖται τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας καὶ ἔχει πρὸς τοῦτο ἐξουσίαν ἀπόλυτον μὴ περιοριζομένην ὑπὸ νόμων, διότι ὁ σοφὸς πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδεμίαν ἔχει νόμων ἀνάγκην εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ἀποτελοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ χρηστότατοι καὶ εὐφρέστατοι τῶν πολιτῶν καὶ ἀληθῶς ἐπιστήμονες², οἱ φιλόσοφοι, ὅπως ἄλλως ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Πλάτων. Περιθρόλητα εἶναι τὰ «*Ἐὰν μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς καὶ τοῦτο εἰς*

¹ *Ξενοφ.* Ἀπομν., Β, 1, 33.

² Πολ. 473 C.

ταῦτὸν ξυμπέση, δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσι, δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει»¹.

Ἡ δευτέρα τάξις ἔργον ἔχει τὴν περιφρούρησιν τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως².

Ἡ δὲ τρίτη τάξις ὅλως ἀπὸ τῶν δύο πρώτων κεχωρισμένη οὐδαμῶς ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων, παρασκευάζει δὲ μόνον τὰ τῆς διατροφῆς τῶν πολιτῶν³.

Ἴνα δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ φύλακες μὴ τρέπωνται εἰς ἴδια ἀσχολήματα ἀλλ' ἀφιερῶνται εἰς τὴν πολιτείαν, δὲν ἔχουσιν οἴκησιν καὶ ἄλλην κτῆσιν ἰδίαν, οὐδὲ χρυσίον οὐδὲ ἀργύριον, ἀλλὰ τρέφονται δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐν συσσιτίοις.⁴

Καὶ ἵνα ἡ ἐνότις συνδέῃ τοὺς πολίτας πρὸς ἀλλήλους, ὁ γάμος καταργεῖται εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις καὶ αἱ γυναῖκες εἶναι κοιναί, ὥστε μήτε οἱ γονεῖς τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ γνωρίζωσι μήτε τὰ τέκνα τοὺς γονεῖς, πάντες δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει νὰ θεωρῶνται ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους⁵.

Μεριμνᾷ δὲ ἡ πολιτεία, ἵνα ἐξ ἱκανωτάτων γονέων γεννῶνται οἱ πολῖται αὐτῆς καὶ μόνον οἱ ἄρτιοι ἐκ τούτων παραμένωσιν εἰς τὰς τάξεις των. Οἱ ἄλλοι ἐκτίθενται καὶ ἀφανίζονται ἢ μετατίθενται εἰς τὴν τάξιν τὴν κατωτέραν⁶.

Ἡ ἀνατροφή τῶν πολιτῶν τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων εἶναι ἐκ τῶν πρωτίστων τῆς πολιτείας ἔργων.

Ἐπιδιώκει δὲ ἡ ἀγωγή τὴν τελείαν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν.

Μουσικὴ καὶ γυμναστικὴ εἶναι τὰ κυριώτατα μαθήματα, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὰς ἀνωτέρας ἡλικίας προστίθενται ἡ διαλεκτικὴ καὶ τὰ μαθηματικά.

Καὶ ἄρχεται τῶν πολιτῶν ἡ μόρφωσις ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, ὅτε εὐπλαστότερος εἶναι ὁ ἀνθρώπος καὶ ἡ ἀγωγή ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτόν.⁷

Τὰ παιδιά ἀπὸ τοῦ βου μέχρι τοῦ βου ἔτους ἄγονται εἰς τὰ κατὰ τὰς κόμας ἱερά, ὅπου ἀσχολοῦνται εἰς παιδιὰς ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν τροφῶν⁸.

Ἐπειτα δὲ ἀποβαίνει αὐστηροτέρα ἡ περὶ τὰ μαθήματα διατριβή.

¹ Πολ. 473 D.

² Πολ. 423 A, 429 B κ. ἄ.

³ Πολ. 415 A κ. ἄ.

⁴ Πολ. 374 A κ. ἐξ κ. ἄ.

⁵ Πολ. 415 A, 463 C κ. ἄ.

⁶ Πολ. 460 D κ. ἐξ., Τιμ. 19 A.

⁷ Νόμ. 792 E.

⁸ Νόμ. 793 E.

Πανταχοῦ κρατεῖ ἡ ἐπιλογή τῶν πολιτῶν, ἥτις δι' ἐπιστημονικῶν κριτηρίων καὶ τὴν εὐφρίαν ἐλέγχει καὶ τὰς ἄλλας ἱκανότητας αὐτῶν. Ὅσοι δ' ἐκ τῶν παιδευομένων ἀποδεικνύονται κατὰ πάντα ὑπερέχοντες, κατὰ τὸ πεντηκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ἀναβιβάζονται εἰς τὴν πρώτην τάξιν καὶ καθίστανται ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ ὄχι μόνον ἐν τῷ βίῳ ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον καὶ διὰ τάφων καὶ δι' ἄλλων μνημείων τιμῶνται ἕνεκα τῆς ἀρετῆς αὐτῶν¹.

Τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς τυγχάνουσι καὶ αἱ γυναῖκες, αἵτινες καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς φύλακας κατατάσσονται, ἐὰν ἐπιδείξωσι τὰς ἰδίας πρὸς τοὺς ἄνδρας ἀρετάς. Καὶ ὄχι μόνον τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας μετέχουσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς πολεμικῆς ἐνεργείας².

Περὶ τῆς τρίτης τάξεως δὲν ὁμιλεῖ ὁ φιλόσοφος.

Πᾶσα ἄλλη πολιτείας μορφή εἶναι ἡμαρτημένη, καὶ δὴ ἡ τιμοκρατία, ὅπου τὸ φιλόνομον καὶ τὸ φιλότιμον κρατεῖ καὶ τὸ φιλοχρήματον καὶ ἡ θήρσεις τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἡδονῆς³, ἡ ὀλιγαρχία, ὅπου ἡ φιλοχρηματία ἄρχει καὶ οἱ πλούσιοι καταλαμβάνουσι τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ πένητες δὲν μετέχουσιν αὐτῆς, τιμᾶται δὲ εἰς ὑπερβολὴν ὁ πλοῦτος, καταφρονεῖται δὲ ἡ ἀρετὴ⁴, ἡ δημοκρατία, ὅπου ἄκρατος πρυτανεύει ἐλευθερία, ἥτις κορυφοῦται ἐν τῇ ὀχλοκρατίᾳ καὶ τῇ ἀναρχίᾳ⁵, ἡ τυραννὶς ἢ χειρίστη πολιτεία, ἥτις ἐκ τῆς δημοκρατίας προέρχεται, ὅταν εἷς ἀνὴρ πᾶσαν κακίαν κακὸς καταλαμβάνῃ τὴν ἀρχήν καὶ τοὺς μὲν χρηστοὺς καὶ μεγάλωφρονας κατὰ πάντα τρόπον διώκῃ, ἀγαπᾷ δὲ καὶ περιέπῃ τοὺς πονηροτάτους τῶν πολιτῶν⁶.

Ἐφορμὴν εἰς τὰ περὶ πολιτείας διδάγματα ταῦτα ἔδωσαν εἰς τὸν Πλάτωνα πρῶτιστα πάντων αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ ἀρχαί, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ κατάστασις ἡ δημιουργηθεῖσα ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν μάλιστα πόλεμον.

Ὅτε ἐγεννήθη ὁ Πλάτων, τῷ 427 π. Χ., κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, αἱ Ἀθῆναι διετέλουν εἰσέτι ὑπὸ τὴν αἴγλην τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους. Ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ ποίσις, αἱ πλαστικαὶ τέχναι ἦσαν ἐν τῇ μεγίστῃ ἀκμῇ. Ἡ τραγωδία εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου τὰ ὑπέροχα δράματα. Ἐπὶ τῆς Ἀκρο-

¹ Πολ. 413 C κ. ἐξ.

² Πολ. 451 D κ. ἐξ., 455 D κ. ἐξ., 540 C κ. ἐξ., Νόμ. 805 A κ. ἐξ. κ. ἄ.

³ Πολ. 545 B.

⁴ Πολ. 550 C κ. ἐξ., 553 A κ. ἐξ.

⁵ Πολ. 555 B κ. ἐξ. 558 C κ. ἐξ.

⁶ Πολ. 562 A κ. ἐξ.

πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶνθαι τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν ἄλλων ἀπαραμίλλων καλλιστευμάτων τὸ κάλλος καὶ ἡ χάρις.

Ἄλλ' ἡ αἴγλη ἐκείνη κατὰ μικρὸν ἤμανροῦτο. Ὁ ἀστὴρ τῆς ἀληθοῦς δημοκρατίας ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ὁ πόλεμος, ἡ λώβη αὕτη τοῦ κόσμου, ἐπὶ 27 ὅλα ἔτη καὶ τὰλλα πάντα διέφθειρε καὶ τότε καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πολιτικὴ ἐξέπεσεν. Ἡ σοφιστεία ἐλυμαίνεται τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν. Ὁ πλοῦτος περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐμπορῶν καὶ τῶν βιομηχάνων. Ἡ πενία ἐπενέμετο τοὺς πολλούς. Κατελύοντο αἱ μεγάλαι ἠθικαὶ ἀρχαί.

Πρότυπον δ' ἔσχεν ὁ Πλάτων ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς ιδεώδους πολιτείας του τὰ τῆς Σπάρτης μάλιστα, ἐν τισὶ δὲ καὶ τὰ τῶν Πυθαγορείων.

Ἐν τῇ Σπαρτιατικῇ πολιτείᾳ ἴσχυεν ἡ ἀρχή, καθ' ἣν τὸ ἄτομον ἀνήκεν εἰς τὸ ὅλον καὶ ἡ ἀγωγή τῶν πολιτῶν ἠσκεῖτο ὑπὸ τῆς πολιτείας αὐτῆς καὶ ἡ γεωργία καὶ τὰ συναφῆ ἐπαγγέλματα ἦσαν ἀνατεθειμένα εἰς τοὺς Εἰλωτας καὶ τοὺς περιοίκους καὶ οἱ πολῖται ἔζων καὶ ἐσιτοῦντο ἐν στρατοπέδῳ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου. Καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις ἦσαν τοιαῦται, οἷας ὁ Πλάτων διαγράφει ἐν τῇ Πολιτείᾳ αὐτοῦ, καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἀπηγορεύοντο καὶ ἡ κοινότης ἐκράτει τῶν γυναικῶν καὶ ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις ἦσαν μέσσα ἀγωγῆς καὶ τὰ μὴ ἄρτια παιδιά ἐξετίθεντο καὶ αἱ γυναῖκες ἀνετρέφοντο, ὄν τρόπον καὶ οἱ ἄνδρες.

Ἄλλ' ἡ Πλατωνικὴ πολιτεία δὲν εἶναι ἀπλῆ μίμησις, ἀλλὰ διέπεται ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ φιλοσόφου καὶ φέρει τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ.

Ἰδιαιτέρως εἰς τὰς περὶ ἰσοτιμίας τῶν γυναικῶν γνώμας του καὶ ἀπὸ ἄλλων σοφῶν ὠρμήθη ὁ Πλάτων καὶ ἀπὸ τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς τῶν Κυνικῶν φιλοσοφίας, οἵτινες ἐδίδαξαν ὅτι «ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἡ αὐτὴ ἀρετὴ» καὶ ἄλλων πολλῶν, οἵτινες τῆς τῶν γυναικῶν ἐλευθερίας ὑπερμαχοῦντες ἐκήρυξαν ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ἀναλογιῶν τινων τηρουμένων δύναται αὕτη νὰ μετέχη παντὸς ἔργου κρινωνικοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι κρατοῦντα ἐγένοντο ἐνταῦθα εἰς τὸν φιλόσοφον οὐχὶ ἐλαχίστη ἀφετηρία. Γνωριμώτατον εἶναι ὅτι πολλαχοῦ αἱ Ἑλληνίδες καὶ εἰς τὴν ποίησιν διέπρεψαν καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας καὶ εἰς τὰς παντοίας ἐπιστήμας ἠσχολοῦντο, πλεῖστοι δὲ αὐτῶν ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰς ἄλλας φιλοσοφικὰς ἐφοίτων σχολὰς καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν¹.

¹) Πρβλ. *Θεοφίλου Βορέα*, Ἰσοτιμία τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Ὁμιλία ἐν τῷ Α' συνεδρίῳ τῶν Ἑλληνίδων, τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1921. - *Ἀνάλεκτα*, 1, 1937, σελ. 218 κ. ἔξ.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Πλάτων τὴν πολιτείαν, ἣν διέγραψε, δὲν ἐθεώρει ὡς ἰδεῶδες ἀνέφικτον, ἂν καὶ εἶχε τὴν συναίσθησιν ὅτι δύσκολος εἶναι ἡ πραγμάτωσις αὐτῆς. Ρητῶς λέγει «χαλεπὰ γενέσθαι, οὐ μέντοι ἀδύνατά γε»¹. Ἄλλ' ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις δεύτεραι φροντίδες ἔπεισαν αὐτὸν νὰ περιορίσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν μεταρρυθμίσεών του. Ἐν τοῖς Νόμοις ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἰδεώδης αὐτοῦ πόλις μόνον ὑπὸ θεῶν καὶ παίδων θεῶν δύναται νὰ κατοικῆται, παρέχει δὲ δευτέραν μορφήν ἀρίστης πολιτείας δυναμένης νὰ κατοικῆται ὑπὸ ἀνθρώπων, εἶναι δὲ πρόθυμος καὶ τρίτην ἀρίστην νὰ ὑποτυπώσῃ².

Καὶ διατηρεῖ ἐν τῇ δευτέρᾳ πολιτείᾳ πολλὰς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ διατάξεων, ἄλλας ὅμως μεταρρυθμίζει ἢ καταργεῖ, εἰσάγει δὲ καὶ νέας. Οὕτως, ὡς ἐν παραδείγματι, ἐπαινεῖ τὸ πολίτευμα τὸ μεταξὺ κείμενον τῆς μοναρχίας καὶ τῆς δημοκρατίας,³ εἰσάγει δ' ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων διὰ κλήρον καὶ θεσπίζει βουλήν ὡς ἀνωτάτην ἀρχήν, ὀρίζει δέ, ἵνα τὰ πάντα ἐν τῇ πολιτείᾳ γίνωνται κατὰ νόμους. Τὴν κοινωνίαν τῶν ἀγαθῶν ἐγκαταλείπει. Ἴνα δὲ μετριασθῇ ἡ ἀπόστασις πενίας καὶ πλοῦτου, εἰσάγει τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν. Τὴν παιδοποιίαν περιορίζει, ἵνα διατηρῆται ὁ ἀριθμὸς τῶν κλήρων, ἔτι δὲ τὴν κινητὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν. Ἐπαναφέρει τὸν γάμον, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτὸν τάσσει ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν ἐποπτείαν τῆς πολιτείας. Τὴν παιδείαν ἐπεκτείνει εἰς πάντας τοὺς πολίτας. Οἱ ξένοι μόνου καὶ δοῦλοι δὲν μετέχουσιν αὐτῆς.

Θεσπέσια εἶναι τὰ κηρύγματα, δι' ὧν ἐπεζήτησεν ὁ Πλάτων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων νὰ ρυθμίσῃ τὰς πρὸς ἀλλήλας σχέσεις.

Ἐν ὁμοιοῖᾳ λέγει, καὶ εἰρήνην ὀφείλουσι νὰ ζῶσιν οἱ Ἕλληνες⁴ καὶ νὰ κοινωνῶσι πρὸς ἀλλήλους καὶ συμμετέχωσιν εἰς τὰς Ἐθνικὰς ἱερὰς ἐστίας καὶ εἰς τὰς μεγάλας Ἐθνικὰς ἑορτὰς καὶ τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας⁵.

Πόλεμον οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀναλαμβάνωσι πρὸς ἀλλήλους. Ἀνόσιον εἶναι Ἕλληνες νὰ καταστρέφωσι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὰς πόλεις καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν νὰ καίωσι καὶ νὰ κατακόπτωσι τοὺς ἀγροὺς καὶ ἀφαιρῶσι τὸν ἐπέτειον καρπὸν καὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πιπτόντων νὰ συλῶσι τὰ ὄπλα καὶ ἀφιερῶσιν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ Ἕλληνες τοὺς Ἕλληνας νὰ καθιστῶσι δούλους⁶. Νοσοῦσιν οἱ Ἕλλη-

¹ Πολ. 502 C.

² Νομ. 739 D.

³ Νόμ. 756 E.

⁴ Πολ. 470 C.

⁵ Νόμ. 950 D κ. ἐξ.

⁶ Πολ. 469 B κ. ἐξ.

νες, όταν στασιάζωσι και ἀναλαμβάνωσι πόλεμον πρὸς ἀλλήλους. Φιλίαν και ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς ἀλλήλους πάντες και νὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ.

Καὶ γνωρίζει μὲν ὁ φιλόσοφος καλῶς ὅτι ὁ πόλεμος ἄρχει ἐν τῇ ὑφισταμένη κοινωνίᾳ, ὁ πόλεμος, ὅστις και ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ ἐκδηλοῦται και ἐν τῇ σχέσει τῶν ἀτόμων και τῶν πόλεων πρὸς ἀλλήλας· «ἦν», λέγει, «καλοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον ὄνομα, τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις ἀεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι».¹ ἀλλ' ἐκφαντορικώτατα κηρύσσει ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἀποφεύγωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι τὸν πόλεμον, τὸ μέγιστον τοῦτο κακόν, ὅπερ ἡ ἄκρα περιφιλαυτία προκαλεῖ και ἡ ἀπληστία και ἡ ἄλλη κακία. Ἡ εἰρήνη και ἡ φιλοφροσύνη και ἡ φιλία τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους εἶναι τὸ πάντων ἄριστον,² ἡ φιλία, ἥτις και τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν και τοὺς θεοὺς και τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους συνδέει, ἔτι δὲ ἡ κοσμιότης και ἡ σωφροσύνη και ἡ δικαιοσύνη και πᾶσα ἄλλη ἀρετὴ³.

Διὰ τοιαύτης ἠθικῆς ἐξάρσεως ὁ Πλάτων τὰς πολλὰς τῶν πολιτειῶν πλημμελείας ἐπειράθη νὰ διορθώσῃ, και δὴ ἐν ἀγατῇ συμφωνίᾳ και πρὸς ἐκείνους, ὅσοι και πρὸ αὐτοῦ και ἔπειτα ἐφιλοσόφησαν ἐν Ἑλλάδι, τοὺς Πυθαγορείους ἐν τοῖς πρώτοις και τὸν Δημόκριτον και τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς και τοὺς ἰδρύσαντας τὰς περιωνύμους Ἀμφικτιονίας και τὰ Κοινὰ τῶν Ἑλλήνων.

Καὶ εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ἄρισται εἶναι αἱ πολλὰι τῶν προτεινομένων μεταρρυθμίσεων. Ἀλλὰ και διὰ τὰς ἐλλείψεις, ὅσας ἐμφανίζει ἡ πολιτεία του, και μάλιστα διὰ τὴν ἀνοχήν, ἦν, ὅπως και ὁ Ἀριστοτέλης, δεικνύει πρὸς τὴν δουλείαν, τὸ αἴσχος τοῦτο τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι, ὅπως ὁ Ἀλκιδάμας, κάλλιστα ἐκήρυσσον ὅτι «ἐλευθέρους ἀφῆκε πάντας θεός· οὐδένα δοῦλον ἢ φύσις πεποίηκε» και μετ' οὐ πολὺ ἐδίδασκεν ἡ Στοὰ τὰ περὶ ἰσότητος και ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων, ὡσαύτως δὲ διὰ τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τὰ ἄλλα κακά, ἅτινα και νῦν ἔτι λυμαίνονται τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, οὐδεὶς θὰ ψέξη αὐτόν, ἐὰν ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι μετακινήσεις τῶν ἀνθρωπίνων δὲν συντελοῦνται διὰ μιᾶς και ὅτι τὸ κάλλιστον και ἄριστον κατὰ μικρὸν δύναται νὰ ἐπικρατῇ ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ ἄλλως εἰς τὴν εὐγενῆ προαίρεσιν τοῦ φιλοσόφου και τὴν τόλμην οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ τὸν θαυμασμόν του, πολλῶν δὲ μᾶλλον εἰς τὰ μεγαλῶνα διδάγματα τὰ περὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων πρὸς ἀλλήλας,

¹ Νόμ. 626 A.

² Νόμ. 628 C.

³ Γοργ. 507 D.

ἐν οἷς ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ὑπεδείχθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατήσεως τῆς εἰρήνης.

Τοιαῦτα διὰ βραχέων τὰ περὶ τῶν μεγάλων ιδεῶν τῆς ἀνθρωπότητος κηρύγματα τοῦ θεσπιφοδοῦ τούτου τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι ἡ περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου θεωρία αὐτοῦ ὄχι μόνον ἐπὶ τοὺς συγχρόνους μεγίστην ἤσησεν ἐπίδρασιν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ἔπειτα.

Τὰ ὑπέροχα περὶ Θεοῦ καὶ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ κόσμου διδάγματα τῆς Πλατωνικῆς σχολῆς, τὰ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς, ἄλλα πάμπολλα οὐχὶ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν δογμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὰ γνωσιολογικὰ καὶ ἠθικὰ φιλοσοφήματα αὐτῆς ἐνέπνευσαν καὶ τοὺς διαπρεπεστάτους τῶν σοφῶν ἐν ταῖς χώραις ταῖς νεωτέραις, τὸν Cudworth καὶ τὸν More καὶ τὸν Reid ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν Καρτέσιον καὶ τὸν Malebranche καὶ τὸν Rousseau καὶ τὸν Montesquieu καὶ ἄλλους πλείστους ἐν Γαλλίᾳ, τὸν Σπινόζαν ἐν Ὁλλανδίᾳ, τὸν Λειβνίτιον, τὸν Wolff, τὸν Κάντιον καὶ τὸν Fichte καὶ τὸν Schelling καὶ τὸν Hegel καὶ τοὺς νέους Καντιανούς ἐν Γερμανίᾳ, ἵνα μεγάλα μόνον μνημονεύσωμεν ὀνόματα.

Καὶ ὄχι μόνον ἐπὶ τοὺς ἄλλους τὰ πλατωνικὰ διδάγματα ἐπέδρασαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ποιητάς, τὸν Shelley, τὸν Keats, τὸν Βύρωνα, τὸν Hölderlin, τὸν Schiller, τὸν Goethe, ἄλλους μυρίους.

Πλείστην δὲ ροπὴν ἔσχον καὶ τὰ περὶ πολιτείας κηρύγματα τοῦ Ἑλληνος σοφοῦ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοὺς θερμορρογούς ιδεολόγους, οἵτινες ὑπέδειξαν τὴν ἐπὶ τὸ δικαιότερον καὶ φιλανθρωπότερον μεταρρυθμισιν τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Πᾶσαι αἱ ιδεώδεις πολιτεῖαι, αἵτινες ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων διευτώθησαν χρόνων, ἀπὸ τοῦ Θεοπόμπου τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ Ἑκαταίου μέχρι τοῦ Θωμᾶ Μώρου καὶ τοῦ Θωμᾶ Καμπανέλλα καὶ τοῦ Φραγκίσκου Βάκωνος καὶ ὅσαι ἄλλαι, ὁρμῶνται ἀπ' ἐκείνου¹.

Ὅχι δὲ μόνον οἱ ὑποτυπώσαντες τὰς ιδεώδεις πολιτείας ἀπὸ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος τὰ πρῶτα ἔλαβον ἐναύσματα ἀλλὰ καὶ πάντες ἐκεῖνοι, ὅσοι κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ καὶ ἔργῳ ἐπελήφθησαν τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν ὑφισταμένων πολιτειῶν ἢ ἐπειράθησαν νὰ ιδρύσωσι νέας πολι-

¹) Πρβλ. Θεοφίλου Βορέα, Ἀκαδημεικὰ, 3, Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν, 1935, σελ. 299 κ. ἔξ.

τείας, ἀπὸ τοῦ Ἀριστωνύμου καὶ τοῦ Φορμίωνος καὶ τοῦ Μενεδήμου, τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος, τοὺς ὁποίους, ὡς λέγεται, ἐξαπέστειλεν ἐκεῖνος, ἵνα τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν Ἡλείων καὶ τῶν Πυρραίων διακοσμήσωσι τὰς πολιτείας, μέχρι τοῦ Ἐράστου καὶ τοῦ Κορίσκου, οἵτινες πρὸς σύνταξιν τῆς πολιτείας τοῦ Ἀταρνέως ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐρμείου, τοῦ τυράννου τῆς πόλεως ἐκεῖνης, ἔτι δὲ τοῦ Δίωνος τοῦ Συρακουσίου καὶ ὅσοι ἄλλοι.

Καὶ ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ κράτει κατὰ τὰ ὑποδείγματα ἐκείνου ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῶν δημοσίων λειτουργιῶν, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ τοὺς ἔπειτα χρόνους, ὡσαύτως δὲ τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τὰ τοῦ ἱερατείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἄλλα.

Καὶ τὸν ζῆλον τῶν εὐγενῶν μυσταγωγῶν, ὅσοι εἰς τὰ ὑπέρτατα ἰδεώδη αἰρόμενοι περὶ ἀδελφώσεως τῶν ἀνθρώπων ὁμιλοῦσι καὶ ἐπιχειροῦσι νὰ ἐγκαθιδρῦσωσιν εἰρήνην παγκόσμιον, ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις μακαρίζει τοὺς εἰρηνοποιούς καὶ εὐχεται ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, μέχρι τῆς Παγχιριστιανικῆς εἰρήνης, ἀπὸ τοῦ Καντίου μέχρι τῆς συστάσεως τῆς πρώτης Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῆς πρὸ μικροῦ ἰδρυθείσης νέας Ἐνώσεως τῶν Ἐθνῶν, τῆς διεθνοῦς Ἀμφικτιονίας, ἀπὸ τῆς συνέσεως τῶν προβούλων καὶ πρυτάνεων τῆς ὁποίας ἡ σφαδαῖζουσα εἰσέτι ἀνθρωπότης μετὰ παλμῶν προσδοκᾷ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ κόσμου τῶν ὑψηλῶν ἀξιῶν, αἵτινες καὶ πάλιν διεσεισθήσαν ὑπὸ τῆς ἀγρίας λαίλαπος, ἥτις ἐπέπεσεν ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους χρόνους, ἔτι δὲ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ τὴν λύτρωσιν, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, καὶ δὴ πρώτη ἡ Ἑλλάς, τῆς ὁποίας καὶ ἡ νέα ἀρετὴ καὶ ἡ αἴγλη θὰ ἐγείρη ἐς αἰὲν τὸν θαναασμὸν τῶν αἰσθανομένων ἀνθρώπων, οὐδεὶς ἄλλος ἀνέφλεξε μᾶλλον τοῦ αἰθεροβάμονος τούτου φιλοσόφου.

Καὶ κατανοοῦμεν ἐντεῦθεν διατί τὸν Πλάτωνα ὄχι μόνον ἡ Ἑλλάς τῶν ὑπερτάτων τιμῶν ἠξίωσεν ἀλλὰ σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης. Θεσπέσιος καὶ δαιμόνιος καὶ θεῖος ὠνομάσθη. Καὶ θρῦλοι ἐπλάσθησαν πάλαι περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ περὶ τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν ἄλλων Ὀλυμπίων. Πρὸς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα συνεδέθη καὶ πρὸς τὸν κύκνον παρεβλήθη, τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ ἐκείνου πιτηνόν. Καὶ μέλισσαι, ὅτε ἦτο νήπιον, ἐπλήρωσαν κατὰ τὸν Ὑμηττὸν μέλιτος τὸ στόμα αὐτοῦ, συμβολίζουσαι τὰς Σειρήνας τῆς μελιρρύτου αὐτοῦ γλώσσης.

Τοὺς ἐπαίνους, ὅσους οἱ ἔπειτα αἰῶνες περὶ αὐτοῦ, ὅπως καὶ περὶ τοῦ

Ἄριστοτέλους, εἶπον, τῶν αἰωνίων τῆς φιλοσοφίας μυσταγωγῶν καὶ δαδούχων, πέριξ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα τῶν νεωτέρων φιλοσοφημάτων στρέφονται ὡς πλα-
νῆται περὶ ἑξαισίους ἡλίους, τίς θὰ ἠδύνατο ἐν τῷ βραχεῖ χρόνῳ τῆς κλειψύδρας
νὰ ἀριθμήσῃ;

Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀκαδημίας, κατ' ἐντολὴν τῆς ὁποίας παρήλθον σήμερον
ἐπὶ τὸ σεμνὸν τοῦτο βῆμα, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ μουσηγέτου
θεοῦ, οἵτινες ἐν τῷ πανσέπτῳ τούτῳ χώρῳ τῆς σοφίας ἴστανται σύμβολα καὶ τοῦ
ἠθικοῦ κάλλους καὶ τῆς συμμετρίας καὶ τῆς ἁρμονίας, ἔτι δὲ τοῦ σοφωτάτου τῶν
Τιτάνων, ὅστις ἐν τῇ Αἰθούσῃ ταύτῃ παρίσταται ὡς ἔμβλημα τῆς ἀκαταβλήτου
ὀρμῆς πρὸς τὴν ἀνίχνευσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἡμέρωσιν, δάφνης καὶ ἐλαίας
προσφέρω στέφανον εἰς τὸν θεϊότατον τῆς φιλοσοφίας ἱεροφάντην, τιμῆς ὑπερτάτης
δείγματα πρὸς τὴν εὐγενῆ καὶ φιλόανθρωπον διάθεσιν τοῦ ἐνθέου ἀποστόλου τῶν
ἀρχῶν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐξυψώσεως καὶ τῆς ἀδελφώσεως αὐτῶν καὶ τῆς ιδέας
τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Διὰ στεφάνων δὲ ἅμα χρυσῶν περιβάλλω τὴν μητέρα
Ἑλλάδα, τῆς διακοσμήσεως καὶ τῆς τελειώσεως τοῦ βίου τὴν πρεσβυτάτην ἰέρειαν,
ἣτις διὰ τῶν ἡμιθέων αὐτῆς καὶ τὴν Ἐπιστήμην πρώτη ἀνέδειξε καὶ τὴν Εἰρή-
νην ἐθεοποίησε καὶ βωμοὺς ἀνήγειρεν εἰς αὐτήν, καὶ τὰ πρῶτα ἴδρυσεν ἀγά-
ματα τὰ συμβολίζοντα τὴν εὐδαιμονίαν, ἣν φέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐτόνισε
δὲ εἰς αὐτήν ὑπερόχους διθυράμβους, πρώτη δὲ καὶ τὰς πολυμνήτους ἐγκαθί-
δρυσεν Ἀμφικτιονίας καὶ τὰ Κοινὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τῶν
διεθνῶν συμπολιτειῶν, καὶ τὰς Ἀκαδημίας δὲ ἴδρυσεν καὶ ἔταξεν αὐτὰς ὄχι μόνον
τῆς Ἐπιστήμης ἀκτινοβόλους φάρους καὶ τῆς Τέχνης ὑπερτάτας ἐστίας ἀλλὰ καὶ
τελεστήρια ἀγιώτατα τῆς Ἀρετῆς, ἅτινα ἔργον ὑψιστον ἔχουσι τοῦ βίου τὴν ἀνύ-
ψωσιν καὶ τελείωσιν καὶ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀληθῶς μεγάλων καὶ εὐγενῶν
ιδεωδῶν τῆς ἀνθρωπότητος.